

סימן נח

בענין חלב חמורה

הנהגות

כ"ה. יום ה' לסדר לישועתך קויתי ד', תרס"ה בריסק.
 ישאו הרים שלום ומשמים יזלו צדק ויפרו ישע לכבוד
 יד"ע וידיד ב"י וידי"ג הרב הגאון הגדול המפורסם
 פאר הזמן שלשלת היוחסין חכו ממתקים וכולו
 מחמדים, שמו נודף כשמן תורק למרחקים,
 בקש"ת מוה"ר חיים שליט"א ברלין
 גאבד"ק יעליסאוועטגראד. ינוב בשיבה טובה דשן ורענן.
 אחדשה"ט כמשפט לגברא רבא כ"ג שי'.

יקרתו מן טו"ב כסלו הופיע לנגד עיני, ומתקן לפי
 דבריו בדבש וגופת צופים. וערב לי מאד, בהראות
 חיבתו אלי עד כמה יקרתי בעיני כ"ג שי' ומצאתי חן,
 לרמוז לי בהערה חד"ת כי פתח לי שעריו לבוא במו"מ
 של הלכה לפני הוד כ"ג שי' אשר עד כה לא הרחבתי
 עז בגפשי להמרידו, יאריך ד' ימי כ"ג שי' להפיץ
 מעינותיו חוצה ואור תורתו יהי זורח לנו ולכל ב"י,
 ויזכה לראות בעמוד הכהן לאו"ת.

בדבר שנחקקה כ"ג שי' בלשון הרמז"ס צפירוש
 המשניות ב"ב [דף ע"ח ב'], וידוע שחלב
 האתון לא ילח לכל, א"כ לאיזה תועלת אמר
 חמור מניקה, אלא כדי שימכור הסיח עמה].
 הדק עם הדר"ג שי' כי קשה דבריו להולמו.

אבל מוכרחין לפרש כוונתו, שאין אדם קונה
 חמורה לחלצה כמצואר ציד החזקה [הל'
 מכירה פכ"ז ה"ז], מפני כי לא יולח לכל, היינו
 לשום דבר בעולם כי אם לשתי', ואדם צריא לא
 ישתה, רק חולה (כי צומנס ג"כ השתמשו בחלב
 האתון לרפואה), וזה לא שכיח, וא"כ מה אמר
 חמורה מניקה, ע"כ עם הבן מכר. ועם כל זה
 אם הקדיש חמורה מועלין בחלצה, דהא ש"פ
 לרפואה לחולה, וא"כ כששתה צריא שפיר מעל.
 ולא הוי שלא כדרך אכילתו והנחתו, אף להמל"מ
 צהל' יסוה"ת [פ"ה ה"ח ד"ה ויש להסתפק]
 דס"ל דגם צהקדש אינו חייב רק כדרך הנחתו,
 משום דהא צהשתי' נהנה כמו שעומד הדבר

להנאה זו דהיינו שתי', דאין צו צורך אחר דלא
 יולח לכל. והא דעומד רק לרפואה לחולה, ולא
 לצריא, בזה לא מיקרי שלא כדרך הנחתו, דרק אם
 בגוף המאכל אם עומד לענין אחר, והוא נהנה
 באופן אחר שאינו עומד לכך, אז מיקרי לא כדרך
 הנחתו, אצל אי המאכל עומד לזה רק לאיש אחר
 כגון הכא דהחלב עומד לשתי' רק לחולה, בזה אי
 שתי' צריא, לא מיקרי שלא כדרך הנחתו. ועיין
 בל"ח פסחים דף כ"ד דמפרש דברי הרמז"ס
 צהל' מאכלות אסורות [פי"ד הי"א] דאם עירב
 דבר מר ומיקן קדירה של נבילה או שהסריח פטור
 מטעם שלא כדרך אכילתו, הוא כיון דעירב דבר
 מר או הסריח אינו עומד עוד לדבר הקודם רק
 לשאר דברים עיי"ש, ואם כן ניחא הכל.
 ומהרמז"ס מוכח דגם אז השתמשו לרפואה בחלב
 האתון, דכיון דכתב דלא יולח לכל, א"כ ישאר
 קושית כ"ג שי' אמאי מעל צהקדיש חמורה
 בחלצה, ע"כ דחוי לרפואה.

ואחרי כי כ"ג שי' הרשני לצוא לפניו צהד"ת
 אציע לפני הדר"ג שי' מה שאמרתי שצו
 דנא בלמדי שיעורי.

בענין שער ועור של מת לענין איסור הנאה
 בערכין סוף פ"א [ו' ב'], צפלוגמא רב ורב נחמן
 צר ילחק בשער המת, אשר הרמז"ס
 צפה"מ ז"ע, כפי שהקשה ע"ז הרשב"א צתשו'
 סימן ש"ל, דפירש זה שאמרו נהנים בשערה, ע"מ
 שתאמר בעודה בחיים חני שיערי לפלונית לפי
 שהוא מובדל ממנה כאילו אמרה לתת שום דבר
 ממה שיש לה, אצל אם נהרגה ולא אמרה כלום
 שערה אסור צהנאה עכ"ל, וזה לא כרצ דס"ל
 דאינו מועיל אף אי אמרה תנו שיערי לבתי כאילו
 אמרה תנו ידה, ורק צפאה נכרית, וגם לא כרנב"י
 דס"ל דגם אי לא אמרה מותר כפרש"י. וגם
 צהרמז"ס צהל' אצל פי"ד הל' כ"א כתב המת
 אסור צהנאה כולו חוץ משערו מותר צהנאה מפני
 שאינו גופו, ע"כ מוכח דפסק כרנב"י בכל, ועיין
 צכ"מ ולח"מ וחוי"ט.

וגרסה

1334567

ונראה לענ"ד ליכא קשה, אמר דלרצ נחמן
 צר ינחק שער המת מותר דשער לא שייך
 מיתה דלא נשתנה כמבואר ברש"י, אבל מי גרע
 מתכריכין וכל נוי המת דאסור בהנאה, אשר כה"ג
 העלו התוס' בסנהדרין מ"ח ע"א על עור המת.
 לכך מוכרחין לאמר דכוונת הרמב"ם דרנב"י ג"כ
 ס"ל הכא הכי באמת דשער המת מותר שאינו מת
 עצמו, דלא כמו שס"ל רצ דשער המת הוא כמו
 מת, ורנב"י ס"ל דלא מדין מת אסור רק מדין
 תכריכין, וא"כ אי אמרה חנו שערי לפלונית לא
 הקלה לתכריכה השער לכן מותר השער,
 דתכריכין צעין יחוד, או דבר שמסתמא עומד
 לכן, וזה שכתב הרמב"ם בפס"מ דרק באמרה
 בעודה בחי' תנו לפלונית דגלה דעתה דאינה
 מקלה זאת, דאם לא גילה דעתה, אף דגויזת
 השער אינו ניוול דנימא דסתמא מיחד כמו גבי
 עור המת, עכ"ז כיון דמחוצר לגופה אינו שייך
 ליורשים דרק ממונה יורשים ולא גופה, וא"כ
 אינם צעלי בחיים על זה רק היא בעצמה. והא
 דכתב בהיד החזקה הל' אבל הנ"ל חוץ משערו
 מותר בהנאה דאינו גופו, ג"כ לכוונה זו דאינו
 אסור מדין מת עצמו, וא"כ יש נ"מ דאם אמר
 חנו שערי מותר. ואי קשי דקאמר הגמ' חני לוי
 כוותי' דרב, האשה שיוצאה להרג ואמרה חנו
 שערי כו' אלא שנויי המת אסור בהנאה, הא גם
 לרנב"י מצי לאוקמי בשערה גופה דאם לא אמרה
 חנו ומתה אינו נותנים משום דהוי נויי המת
 ואסור מטעם תכריכין. י"ל דהכי הכונה שזאת
 הצריכתא מצי לאוקמי גם כרב, אבל לרצ נחמן צר
 ינחק ג"כ אתי שפיר, והצריכתא השני' אתי רק
 כרב נחמן צר ינחק ולכך פסק הרמב"ם כרב נחמן
 צר ינחק דשני הצריכות אתי כוותי', ולרצ לא
 אתי הצריכתא השני'.

ובעור המת אמינא מילתא לבאר שיטות התוס',
 אשר לכאורה יש ג' שיטות בתוס' בחולין
 קכ"ב, ונראה נ"ה צתירוף הראשון ס"ל דאסור
 מטעם מת עצמו, ובתוס' סנהדרין מ"ח ע"א
 דאסור משום תכריכין קנין המת, ובזבחים ע"א

דהנה קושית התוס' בסנהדרין דמי גרע
 מתכריכין קמה וגם נצבה, וראיתי בתשו'
 יד אלי' סימן ס"ז, ודבריו אינם מספיקים לענ"ד,
 דהא אינו מפורש המיעוט לעור, רק דלא ילפינן
 שיהי' כמת, אבל תכריכין ענין צפני עצמו.

וע"כ לענ"ד יש לאמר דכולם ס"ל הכי דאף
 דמלד מת מותר עכ"ז אסור מטעם
 תכריכין, ורק אי נימא דהוי תכריכין צעין יחוד
 לאסור, ואף דגבי עור משום נוול מסתמא מיחד,
 עכ"ז אם יצויר אופן דלא יקלה, דאם גילה המת
 קודם מיתתו דניחא לי' שיפשיטו עורו אח"כ, וגם
 לא יהי' ציון משפחתו הי' מותר. וא"כ הא
 דאסור דאמרינן דדעתו כן לצל לנוולו והקלה
 לתכריכין, וזה הוא אסר בעצמו העור, א"כ שפיר
 מיקרי המת יהי' לו, כיון דמיתה לא גרס לו, כמו
 גבי פסה"מ אם העור אסור א"כ הוא מין שור
 כזה דאסור אם יומת, ואין ענה לזה, ע"כ גרס
 המיתה שלא יהי' המת שלו שפיר ממועט
 מהקרא, אבל אם בעל השור יאמר כשימות שורו
 יאסר על כו"ע הנבילה ועורו האם גם כזה נימא
 דפטור בעל הצור על שהזיק במיתתו, פשיטא
 דלא, ומיקרי שפיר המת יהי' לו, דזה לא הוי מין
 שור כזה דיתמעט מהקרא, וא"כ גבי אדם דבגדי
 המת לא הוי העור ומותר, רק מה שאסר בעצמו
 העור דעשה לתכריכים, זה מעשה אחרת, ומיקרי
 והמת יהי' לו. וכן כוונת התוס' בזבחים דעור אדם
 מותר מדין מת, וא"כ אף דאסור מטעם תכריכין
 מיקרי והמת יהי' לו, משא"כ בשור פסה"מ
 דהעור אסור בעצם והוי מין שור כזה מתמעט
 מוהמת דפטור.

והתוס'

והתוס' צנדה בחירוק השני דכתבו דעור מותר, אשר לכאורה דמותר לגמרי, דאי ס"ל דאסור ישאר הקושי מאי טעמא גזרו טומאה על עורות אדם, ואי משום דטומאה חמירי היינו החירוק הראשון ומה הוסיף החירוק השני, וא"כ ישאר קושיה התוס' צנדה דרין מי גרע מחכריכין. יש לומר דבזה מחולקים שני החירוקים, דהחירוק הראשון מפורש דעור אסור מטעם מת עצמו, ועכ"ז תירצו דלכך גזרו טומאה דחמירי, וזה לא ניחא לחירוק השני דאם הוי מת עצמו כו"ע ידעי דאסור צהנאה ומצדלי מיני' ולא הוי קיל, רק ס"ל דעור אינו אסור מדין מת כי אם מדין תכריכין קנין המת שזאת תלוי ביחוד, והאיסור נעשה בדעת אדם לכן קילי להו, ולאו כו"ע ידעי זאת, לכן גזרו טומאה שיהא בדילי מיני'. ואשר נראה דגם זה כוונת המל"מ דהוכיח צהל' אצל פי"ד דס"ל להרמב"ם דאיסור מת אינו מד"ת, וראי' מהא דאמר עולא בחולין קכ"ז דבר תורה עור אדם כו' ומה טעם אמרו טמא גזרה כו', ואי אמרת דאיסור מת ד"ת, השתא לאיסור תורה לא חששו לטומאה דרבנן חיישי, וכבר נתקשו ראשונים ז"ל בקושיא עי"ש. ולפמ"ש אפשר ליישב דמת הוי ד"ת ועור מטעם תכריכין, ואך כיון דאיסור שעשה מעצמו לא חמירי וגם לאו כו"ע ידעי.

והשתא נצוא לתוס' צנ"ק דהקשו למ"ל שור ולא אדם הא נתמעט מוהמת יהי' לו, ואי דשער מותר הא צפסה"מ ג"כ השער מותר עי"ש, ע"כ ס"ל דעור המת אסור, ואשר כן מוכיח הבה"ז צנחים ע"ש. אך גם זאת מוכח דס"ל דאסור מדין מת, ולא מטעם תכריכין, דלפמ"ש דאם אסור מטעם תכריכין מיקרי והמת יהי' לו, ואך השער יוכל לאמר או דס"ל דמותר לגמרי כפרש"י צערכין, או דס"ל כמו שכתבתי לעיל בדעת הרמב"ם דמדין מת לא הוי אסור, רק מטעם תכריכין, ועכ"ז אי בשער מיקרי והמת יהי' לו, אף דמטעם תכריכין אסור, עכ"ז מיקרי ג"כ והמת יהי' לו, רק אף דמותר שער לגמרי לא מיקרי והמת יהי' לו כמו צפסה"מ.

ע"ד פירוש המשניות צהספינה, פשוט שההכרח לפרש כמש"כ מע"ל, שגם צימיהם היו משתמשים בחלב החמורה לרפואה, אלא שאין אדם קונה אותו לזה. ומש"כ הרמב"ם שלא יוצלח לכל, כוונתו שלא יוצלח לאדם צריא. והגם שהוא דוחק גדול בלשון לא יוצלח, אצל אי אפשר צא"א. אמנם לפ"ז אך למותר מש"כ לפרש משנה דמעילה [י"צ צ'], ששטה אדם צריא, ושכל מקום לא מיקרי שלא כדרך הנאתה. והוא דוחק, דלפי זה לגבי צריא הוא שלא כדרך הנאתה. אצל הא יש לומר ששטה חולה שאין צו סכנה, ולדידי' ודאי מיקרי כדרך הנאה כיון שעומד לכך. ולא דמי להא דרבינא שייף לצרתי' בגוהרקי דערלה

מאת ידידו מוקירו ומכבדו בערכו הרב
יעקב זלמן לייבשיץ

סימן נ"א

תשובה

הודפס ברובולצית מסך - להדפסה איכותית הודפס ישירות מן התוכנה
נשמת חיים - יורה דעה ברלין, חיים בן נפתלי צבי יהודה עמוד מס': 130 הודפס ע"י אוצר החכמה

אין המת שלו. והיא סצרה עמוקה ומושכלת, וראוי למי שאמרה.

והגם דלכאורה לא יסבול כן נפש היפה, שרחוק הדבר שעור האדם ינטרן הקצאה מיוחדת שיחשב לנוי המת, והלא כל אדם עומד לקצורה ולא להפשיט עורו. ובכל זאת י"ל דצימיהם לא הי' זה חידוש, עפ"מ ש"כ בחי' הר"ן [חולין קכ"ב] בשם הרמב"ן דעור אצו ואמו משום חיבתן הוא מפשיטן ומקיימן צדו, לספוד עליהן ושטחן לפניו, והכי קאמר גזירה שמה יפשוט עור קרוביו לספוד עליהם, ויצא לאחר זמן לעשות מהן שטיחין. ועי' עוד צדצ"ז ח"א סי' רפ"ב, מה שהסביר עוד דעור האדם מועיל לפעולת הכישוף.

ובעיקר הדין, אם עור המת נאסר, נלע"ד לפי המבואר בחוס' צפ' דם הנדה [נ"ה ח'] ד"ה שמה], דמש"ה עור האדם מותר משום דלפיין מת מעגלה ערופה, ועגלה ערופה מקדשים. וכמו שעור קדשים מותר, כן עור עגלה ערופה ומת מותר. והלימוד עגלה ערופה מקדשים הוא צפ' האיש מקדש [קידושין נ"ז ח'], וכתבו חוס' שם [ד"ה כפרה] דלמה לי צ' לימודים. ויישבו דאי לאו הלימוד מקדשים הוה אמינא דאינה נאסרת מחיים, וגמלא דשוצ תלוי זה בפלוגתא התנאים הידועה [שם] בעגלה ערופה אם עריפתה או ירדתה לנחל איתן אוסרתה, ולמ"ד עריפתה, ע"כ לית לי' הא דעגלה ערופה יליף מקדשים, וא"כ גם העור אסור גם בעגלה ערופה וגם צמת מטעם גופה, ולמ"ד ירדתה לנחל איתן, אינו נאסר אלא משום תכריכין.

וע"ד מת נכרי, כבר העלו המשל"מ [פי"ד מאכל סוף הלכה כ"א] והגר"א [יו"ד סי' שמ"ט ס"ק א'] מירושלמי [שבת] פ' המנניע [ה"ה] דמות, וכ"כ במראה הפנים צירושלמי פ"ק דצ"ק [ה"א]. וראיתי ציד אליהו שהקשה מפ' האשה שנפלו [כתובות ע"ט ב'] דבהמה איכא עורה, ושפחה כליא קרנא, משום דליכא עורה. והיא הערה נכונה.

ונראה

דערלה [פסחים כ"ה ב'], דהתם עיקר הנאת גוהרקי, לאחר שיתבטלו וילא שמנן צבית הדב כרש"י שם, ואינו עומד למשיחה, אבל כלאן עיקר החלב עומד לרפואה לחולה, וא"כ אם שמה חולה שאין צו סכנה, הוי כדרך הגאה ומעל.

במה שחידש מע"ל בערכין [ז' ב'], שמת לצי לראותו, כי יפה כיון לדברי הע"ש קל"ג ד', שכתב שם, דלרש"י דמפרש לרב נחמן בר יצחק לאחר מיתה ובשערה ממש, על כרחך מיירי ג"כ באומרת חנו שערי, דכלא זה לא גרע מחכריכי המת שבטלין למת, וע"ש שגרים אמר רבא בפאה נכרית, ואח"כ גרים תני לוי כוותי' דרבא. והציא ראי' לזה. וע"ש אות ג', שציאר גם דברי הרמב"ם והרשב"א בארוכה.

אמנם בעיקר הערת מ"א ז"ל ואחריו יבדל לח"ט מע"ל דלמה לא יאסר שיער משום תכריכים, נראה שכוונו לזה בפסקי תוס' לפרש דמיירי הסוגיא בשיער העומד לגזיזה, והגם שלא נמצא כן בחוס' שלפנינו, אך מסתמא הי' כן. אולם מה שפירש"י דשיער אינו משתנה במיתה, הוא פלא גדול מפ' מי שמת [קנ"ד ח'], ובחוס' שם [ד"ה ועוד] בשם ר"ת שמשחחרים לאחר מיתה, וכ"ה מפורש צמס' שמחות פ"ד [הי"ב], ולע"ג. וכבר העיר דהע"ש דמל' הרשב"א משמע שלא הי' לפניו פירש"י בערכין, וא"כ אינו מפירש"י.

וע"ד עור המת, כבר הלכו צו נמושות וכבר ראה את כל האמור בזה. ויש לי קורת רוח מסצרתו, שחידש דגם אם יסצרו החוס' צ"ק [דף י' ע"א ד"ה והשור] כהתוס' צסנהדרין [דף מ"ח ע"א ד"ה משמשין] דעור אסור משום תכריכים, מכל מקום לא מיקרי מטעם זה אין המת שלו, דאיסור התכריכים, כיון דיש אופן שלא יאסר העור מחמת התכריכים, כגון אם יזוה להפשיט עורו וא"כ אפילו אם לא נזה כן, אין איסור העור מחמת מיתה, אלא מחמת תכריכים, שהוא גרם האיסור, צמה שלא לזוה כן, משום הכי לא מיקרי

ש"י יש תקוה כי יצמח פרי ברכה, אבוא במכתבי זה באשר אדע נאמנה כי יקבל לרצון ושיש לעשות צדק במפעל המוסד הק'. וגלל זה אבנה להשיב על חד"ת האמור במכתבו מיום הנ"ל.

מלאתי דברי קדשו לכתוב לישיבת תורת חיים בעה"ק תובב"א דבר הצ' מר' אברהם חיים ב"ר יוסף שמעון הלוי דובינסקי. השר"ר מהישיבה הק' דפה "תורת חסד" אשר היא תחת דגלי שיסדתי ת"ל כתב לי שבהיות במחננו ה' כ"ג ש' בתומכו ובכחו עשה כל המעמדות, יאתה תורה וברכה לכ"ג ש' וברכת השוקדים בתורה עליו תבוא, כי בזמנינו רק באופן זה להרבות ישיבות נגביר להציל תורתנו שישאר לנו לפליטה, ולהקים עולה של תורה, ת"ל כי הישיבה הק' דפה עולה כפרחת יש בה קיבוץ רב מבחירי גדולי תורה יקרים וראינו בהם ברכה כי ישגו ויעלו בתורה, והשגחתנו רבה עלי'.

מאת ידידו דו"ש מברכו כי יזכה לביאת ינון ולראות בית נכון ונשא במרום הרים, מוקירו ומכברו ערכו הרב מחכה לדבריו היקרים
יעקב זלמן ליבשיץ

והגני צה על מכתב הד"ר ג' ש' צמד"ת צס"ד.

במה שהציא כ"ג ש' פסקי התוס' צעיריין ז' ס' ל"א האשה שמחה נהנין משערה העומד ליגשר צחפיפה וסריקה עכ"ל, שמוזה החליט כ"ג ש' שס"ל להפסקי תוס' כרצ נחמן צר ילחק ועכ"ז אסור מטעם תכריכין, וצסער העומד ליגשר צחפיפה אין זה צכלל תכריכי המת עכ"ד.

והגה דברי כ"ג ש' לא שייך רק אם ס"ל להפסקי תוס' כהרמב"ם צהל' מכירה פ"א [הי"ז] וצהל' טו"נ פ"ה [ה"ד], דפסק כר"מ דהעומד ליצטר כצנור דמי, והוצא צחו"מ סימן ל"ה [ס"צ], והש"ך שם [סק"ט] האריך צזה. וגם מהא דפסק צהל' מעילה [פ"ה ה"י] גצי מקדיש עצדו דאין מועלין צשערו משום דכמה דשצקי אשצוחי משצת, דזאת רק לר"מ, ועיין צהגר"א צחו"מ שם, וא"כ אי ס"ל כגזוז דמי הוי כשער העומד ליגשר צחפיפה

ונראה דהא דנכרי מותר משום דילפינן ממרים שהיתה ישראלית, ונכרים צשר חמורים צשרם, צצהמה ממה, וכשיטת ר"ת [צכחצות ג' צ' תוד"ה ולדרוש] צציאת עכו"ס שאינו אסור משום דהוא צציאת צהמה, ולפי זה גם עצד שמת יהא אסור, דהא חייב צמלות כאשה, וגם מרים לא היתה מחויבת צמלות יותר מכל עצד. וכצד הקשה כן צקלות החשן ס' ת"י. ונראה עפ"י שיטת הראשונים הידועה דאיסורי הנאה אין להו צעלים והוו הפקר, וא"כ אם נאמר דעצד משום דחייב צמלות כאשה דינו כישראל ואסור צהנאה, ממילא ילא מרשות צעליו ואינו עצד אלא נכרי, [א"ה, ז"ע מהיכ"ת סיה"י נכרי], וממילא מותר צהנאה. וא"ש דעת התוס', שכתב דגם עצד מותר צהנאה. ונמלא דכל היתר ההנאה צעצד משום שילא מרשות צעליו, וא"כ שפיר כליא קרנא. כנלע"ד ע"ד החדוד.

סימן ס

בענין שער המת הנ"ל

תשובת הרה"ג הנ"ל

ב"ה. יועש"ק כ"ו אד"ר תרס"ה.

כבוד יד"ע וידידי הרב הגאון הגדול המפורסם פאר הזמן, בשער בת רבים יגידו תהלתו, על ישראל הדרתו, שלשלת היוחסין כקש"ת מוה"ר חיים בר"יין שליט"א, הגאבד"ק יעליסאוועמגראד.

ינוב בשיבה טובה דשן ורענן, ויראה בשוב ר' שבות עמו, וישראל בגבול קדשו יכונן.

אחרי הברכה להדר"ג ש' וכל הנלויים אליו.

יקרת כ"ג ש' מן כ"ב טבת הגיעני במועדו, דבריו הנעימים ה' לי למשיב נפש ומשמחת לב, ואם כי ה' לי להשיב על אתר, אולם לא אביתי להטריחו בראוטי כי כ"ג ש' יתמרמר על חלישות עיניו הטהורים, ד' ירפאהו, ואור תורתו יחזק מאור עיניו שלא יפגע בהם שום מחלה וחלישות.

עתה הקרה לפני ענין בטובת הישיבה הק' "עץ חיים" אשר לזה משאת נפשו הטהורה, וע"י מכתב הדר"ג

לינשר בחפיפה וסריקה דהוי כגוזז שרי גם לרב,
אבל לרנצ"י ס"ל דשער המת מותר אף באינו
עומד לגזוז, ולית לי' איסורא כלל מטעם תכריכין.

ולפי המבואר בזה נסתר מ"ש בתשו' יד אלי'
סימן ס"ו דכתב ד' הפסקי תוס' דעירכין
הנ"ל, ותמה מנ"ל לחלק בכך, וכתב אח"כ עיינתי
בנזיר דבעי שם שער העומד לגזוז אי מטמא ברקב
ופסק הרמב"ם דהוי ספק וכן בעור כו', וי"ל
דס"ל דכל סוגיא דספ"ק דעירכין איירי בשער
כוו, כן י"ל אף שהוא דוחק קצת עיי"ש התוס'
דנזיר וסכי'א נשא עכ"ד. ולפירש"י אי אפשר
לפרש דס"ל דמטעם העומד לגזוז, א"כ למה
מפרש"י רק מה שעומד לינשר בחפיפה הא בכל
שער העומד לגזוז כמו זה. וע"כ דאם ס"ל דכגוזז
עכ"ז אסור מטעם תכריכי המת, או דס"ל דלאו
כגוזז, ורק בזה דדרכו לינשר הוי כגוזז, ושער
מהמת אסור מטעם מת כרב. גם מ"ש מהרמב"ם
לא הוי כן, כמש"ל דהציעא הוא רק גבי חיבורין,
ועיין בתוס' נזיר דהכי מסתבר.

ומ"ש כ"ג שי' לפרש שני תירוטי התוס' נדה
[נ"ה א' ד"ה שמא] דתלוי בשני תירוטי
התוס' בקדושין נ"ז ובע"ז כ"ט, גם אנכי אמרתי
כן. רק קשה לי דלפי התוס' בקדושין גם למ"ד
דילפי כפרה כקדשים עכ"ז ס"ל וערפו על לאחר
מיתה, א"כ ל"ע דברי התוס' נדה בתירוך השני
דהא סוף כל סוף אחר מיתה יש ללמוד מעגלה
ערופה לאחר עריפה דהכל אסור. ועוד מאי שייך
ללמוד מקדשים דעור מותר, זאת אינו שייך מחיים
דהכל אסור רק לאחר זריקה והוי כמו לאחר
עריפה, ואז אסור הכל דילפינן וערפו, וכל הלימוד
מקדשים רק על איסור מחיים. ולפי מ"ש הפ"י
בקדושין לתוך קושית הריטב"א דאחר עריפה
ילפינן עגלה ערופה ממת, והפירוש וערפו שם
תהא עריפתה ולא לאסור צהנאה, וקודם עריפה
מחיים אסור כפרה כקדשים, ילפינן מת מעגלה
ערופה לגבי הזמנה ע"ש, יש לומר דהתירוך השני
ס"ל הכי דילפינן מת מע"ע דהוי כקדשים דמותר
העור

בחפיפה ואינו אסור מטעם מת, ומה דהוצאו
הפסקי תוס' דוקא שער העומד לינשר בחפיפה,
ע"כ מוכרח דס"ל דאף לרנצ"י אסור מטעם
תכריכין, שבה אף העומד לגזוז עכ"ז כל זמן שלא
גזז מקנה לתכריכי המת, דבטל לגבי מת. ויש
להוכיח סברא כזו מהרמב"ם צהל' טומאת מת
פ"ג [ה"ה] וצהל' נזירות פ"ז [ה"ד], דפסק דרק
שער שנגזז הוי גלגלים, ולא הביא בעומד לגזוז הוי
ספק כהא דאנשי צגמ' נזיר נ"א. משום דפשוט
לי' מהא דפריך רב שמואל בר אחא לרב פפא שם
[צע"ב] א"כ רקב דמטמא היכי משכחת. ואף
דס"ל להרמב"ם דכגוזז דמי, עכ"ז כיון דמחוצר
לגוף כל זמן שלא נגזז מוכח דבטל למת, וא"כ
מכש"כ שנוכל לאמר סברא זו גבי תכריכי המת.
ועיין בלח"מ הל' נזירות דכתב צגמ' בעי שער
העומד לגזוז כגוזז דמי או לא וכתבו רבינו צפ"ג
מהל' טו"מ וכאן סמך על מ"ש שם עיי"ש.
ותמוה הא שם סתם הדבר ולא הזכיר דהוי ספק,
והביא רק שער שנגזז, שמה מוכח דס"ל דמטמא
ברקב, ורק גבי חיבורי המת פסק צהל' טו"מ שם
צהל' י"ג שערו העומד לגזוז הואיל והן עומדים
להנטל יש בהן ספק לפיכך הנוגע בהם הרי ספק
טמא עיי"ש, דבחיבורין שאני, דבזה שייך ספק אי
הוי חיבור היכי דעומד לגזוז, ואף דהוא ס"ל כגוזז
דמי, עכ"ז כיון דאכתי לא נגזז הוי חיבור, דגבי
חיבורי טומאה יש נ"מ טובא, כמבואר בהרמב"ם
הל' טו"א פ"ו, ואף אי עומד לחתוך, או לא כיון
דעומד לגזוז לא הוי חיבור, אבל גבי רקב ס"ל
דאף דכגוזז עכ"ז כל זמן שלא נגזז בטל ולא הוי
גלגלין, ומכריח מהא דהקשה רב שמואל בר אחא
א"כ רקב דמטמא היכי משכחת, ותירץ של רב
פפא הוא דוחק.

אמנם אי נימא דהפסקי תוס' ס"ל להלכה כת"ק
דר"מ דהעומד ליצטר לאו כצנור, א"כ
העומד לגזוז לא כגוזז, אינו ראוי דפוסק כרנצ"י,
וכי יש להוכיח דס"ל דאסור מטעם תכריכין, דהא
יש לפרש דס"ל להפסקי תוס' דהלכה כרב דאסור
השער של מת מטעם מת עצמו, ואף בעומד

העור, וערפו ילפינן ע"ע ממת שאסור לאחר מיתה. והתירוך הראשון לא ס"ל הכי, רק הכל נלמד מעגלה ערופה, והפירוש וערפו שם תהא קבורתה דאסור בהנאה, וא"כ ילפינן מת מע"ע על לאחר מיתה ולכן העור אסור.

ומ"ש כ"ת שי' לחמוה על רש"י בעירכין דכתב בשער אין צו מיתה דלא עשוי להשתנות, והקשה הד"ג שי' קושי' עלומה לפי מ"ש ר"ת בתוס' ב"ב קנ"ד סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה, שצחיים השערות לצנות ועכשיו הושרו לאחר מיתה, והמל"מ בפ"ב מהל' אישות [ה"ב] האריך בזה. ולענ"ד לפי חומר החמ"י אפשר לתרץ דכוונת רש"י דהשער בפני ענמה אינו שי"ך בהם שינוי, דאם יתלוש השער שזה הוא מיתתה חזינן דלא ישונה לעולם וישאר כמו שנתלש, וא"כ אין שום מיתה בהשער, רק היכי דמחוצר צחיים לגוף האדם ומת שכותב ר"ת דיש שינוי, יכול היות דהיכי דיש לאיש שערות שחורות, כל זמן שלא ילא מהגוף בשלמות נראות כלצנות, ואח"כ אחר מיתה דכלה כח הצמיחה יתראה השער כמו שהוא בטבע, וסימנים צריך להיות נראית צחיים כמו שהוא בטבע השער שלמה צו. וע"כ אמר ר"ע סימנים עשוי' להשתנות, דצמיחה כלה הצמיחה ונראת אז כטבע המראה שלהם, וצחיים עדנה עומד בתוך הצמיחה לא נראת, והוי קטן כל זמן שלא התראה השער כטבעם. דבזה סרה קושית הראשונים על הר"ת האם שער לבן לא הוי סימנים, והלא יש גדולים דשערותיהם הוי לצנות. אמנם כוונת ר"ת כמ"ש, דהיכי דטבע של האיש להיות שערות לצנות הוי ג"כ סימן גדלות, ומפרש הכי דמיירי דבקטן זה לא הוי טבעו שיהא שערות לבנים, וא"כ בתחילת הצמיחה צטרם התבשל שערו הוא לבן ולא הוי סימן, וצמיחה שכלה כח הצמיחה נראת טבע השער שהוא שחור ונשתנית מרגע קודם מיתה, לפיכך לא נעמוד על סימנים הללו.

ומ"ש כ"ג שי' לתרץ קושית הנוב"י על תוס' ב"ב שם, דחזקה דרצא רק על סימן קטן ועל

סימנים הגדולים לא הוי חזקה דרצא, ולר"ע דס"ל דסימן הקטן סגי, לשיטתו מקשה תוס' דהא הוי חזקה דרצא, והגמ' דאמר דכולה להחמיר שפיר קאמר דחזקה דרצא רק להחמיר ולא להקל עכ"ד. [א"ה, עי' באריכות בחלק אהע"ז סי' פ"ז בתשובה להגר"מ פערלמוטר]. לא אוכל לעמוד על עומק דברי כ"ג שי', דהא נסתר זה מדברי התוס' ב"ב שם קנ"ו ד"ה בודקין דכתבו גם מהניא הך בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אי משכחין בחר הכי סימנים צתראי לא הוי קידושין ע"ש, וע"כ משום חזקה דרצא אמרינן דכיון דהשתא נמצא סימנים איגלאי דמעט שצאה צנים הוי סימנים, ואי כמו שכתב כ"ג שי', מאי ראי' רק לסימן קטן, והשתא הוי צאו סימנים הגדולים, ול"ל ספק קדושי שניהם. וגם מתשו' הרא"ש כלל ל"ג [סי' ה'] דס"ל כמו תוס' דהיכי דאח"כ הביא סימנים אמרינן ה"י הסימנים מעט שצא צנים משום דחזקה דרצא, והוצא צחו"מ סימן ל"ה [ס"א], ואף דהב"י צאה"ע סימן י"ב הביא משם הרמב"ן דלא ס"ל כהרא"ש מטעם איגלאי למפרע, עיין בתשו' רע"א סימן ז' דמיישב דאינו ראי'.

ולבד מזה מוכח דכו"ע לא ס"ל כמו שכתב כ"ג שי', דעיין במל"מ פ"ב הל"ב דכתב דלרצא דאמר חזקה לכל אחד כשיעורא, וכן מוכח בתשו' רע"א הנ"ל. ועוד דחזקה דרצא הוא כשהגיע לשנים הוי גדולה והסימנים הוי ראי', ממילא אי נקרא גדולה לכל אחד כשיעורא כמ"ש המהרי"ט בתי' בתשו' סימן מ"א וסימן נ"א דחזקה הוי שהיא גדולה והסימנים רק הוכחה דהוי גדולה, ואי לשאר חנאים דכשיעורא רצה לא הוי חזקה מאי גדולה שי"ך. אשר על כן לא אדע להלוס דברי כ"ג שי' בזה. ובגוף דברי התוס' שהקשה הנוב"י בעיוני תרנתי בטוב, אולם מצאתי אח"כ בס' שער המשפט סימן ל"ה עי"ש ומשכנות יעקב חלק אה"ע סימן ל"ט, ות"ל יש לי בזה קונטרס אריכות דברים, ולא עת האסף בזה, כי לא ארצה להטריח כ"ג שי'.

ואסיים בדבר קטן שעמדתי היום, הר"ן בנדריים
 דף ח' ע"א ד"ה והלא מושבע, כתב
 דנשבע לקיים המצוה ס"ל כו"ע דחל לגבי איסור
 כל יחל, ולא לקרבן עי"ש. וז"ע בשבועות כ"א
 פרש"י על שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה
 ואכלה אינו חייב אלא אחת, כתב דאין שבועה חלה
 על שבועה דכיון דנשבע שבועה ראשונה הוי ל' ^{הוא הדין}
 שבועה שני' לקיים המצוה ומנן דפטור ע"ש, וא"כ
 לסברת הר"ן הנ"ל דבלקיים המצוה חל איסור כל
 יחל הכי נמי כן. ועיין בחידושי רע"א יו"ד סימן
 רל"ח דתופס כפשוטו דגם שבועה על שבועה הוי
 לקיים המצוה ולהר"ן חל איסור כל יחל, אשר
 מטעם זה דחה ראיות המהר"מ מינן דהוכיח
 מפרש"י גבי נשאל על הראשונה בשבועות כ"ז
 דחל השני' מטעם חכם עוקר הנדר, א"כ מוכח
 דגבי הפרת צעל דמיגז גיזו אם הפר הראשונה
 אינו חל השני' כמו שהציא הש"ך סקכ"ו שם בשם
 מהרמ"מ הנ"ל, ודחה הגרע"א דלפי דברי הר"ן
 הנ"ל הא גם גבי הפרה חל לגבי כל יחל עי"ש
 דכן כוונתו, ואי אפשר לפרש בענין אחר. ולפי"ז
 קשה מאי דחה הגמ' בשבועות כ"ז הסייעתא
 לרבא מהא מי שנדר שתי נזירות כו' הכי השתא
 התם נזירות מיהא איתא הכא שבועה שני' מי
 איתא כלל, ועי"ש בפרש"י דכיון דינא לצטלה, ואי
 נימא דגבי כל יחל חל השני' א"כ גם השבועה
 השני' לא ינא לצטלה ואיתא לגבי כל יחל, ולכך
 הוי סייעתא משתי נזירות דכשנשאל על הראשונה
 חל השני' לענין קרבן. וע"כ מוכח מזה דלגבי
 שבועה על שבועה לא חל אף לגבי איסור כל יחל,
 והוי כמו אין איסור חל על איסור דלא חל כלל.
 והר"ן מיירי אם נשבע לקיים לעשות מצות עשה
 דאז חל לגבי כל יחל, אבל לקיים מצות ל"ת
 דמיקרי אין איסור חל על איסור לא חל כלל,
 ושבועה על שבועה דמי לזה ג"כ, דכיון דנשבע
 הוי נצילה, כמ"ש הירושלמי [פ"א ה"א] הוצא
 צר"ן נדרים י"ח דמכאן והילך כי יחל שבועה נמי
 אסורין. וא"כ ניחא ראית המהר"מ מינן דלגבי
 הפרה דמיגז גיזו ינא השבועה לצטלה, אינו חל

כלל אח"כ כשהפר הראשונה. וגם הדיחוי השני
 שכחב הגרע"א שם דכוונת רש"י בשבועה שלא
 אוכל ושבועה שלא אוכלנה ואכל כזית טרם שנשאל,
 כיון דאחר כך חל שבועה שני' דעקר הראשונה,
 אם כן כשאכל כולה חייב, ובהפדה לא מנטרף,
 ולא אכל כולה משבועה שני' עי"ש, הא הרא"ש
 מפרש בנדריים גבי שתי נזירות ג"כ מטעם עיקר
 הנדר ושם לא שייך כהאי גוונא דלייר לענין נירוף,
 דלא מיירי כלל צכה"ג.

מאת ידידו מכבדו בערכו ומצפה לתשובתו, וד' החגון
 לאדם דעת יעמידנו על אמונת עמקי תורתו ויזכנו
 להגות בתורה כ"ה מתוך הרחבה כי זה חיינו וקיומנו.
 יעקב זלמן הנ"ל.

סימן סא

בענין אווזות משונות

בע"ה. יום ב' ר"ח שבט שנת תרנ"ז, ק"ק גרילאו
 דמתקריא נאוואגעווגיעווסק פלך הארסאן.

אל כבוד ידיד ה' הרב הגאון המפורסם חו"פ ושגון
 סוע"ה בקש"ת וכו' מו"ה חיים בערלין שליט"א
 אב"ד דק"ק יעליסאוועטגראד יצו"י.

אחדשה"ט זה יותר מעשרים שנה שחלפו וגם
 הלכו גז חיש מהעת ששהיתי בצל
 קורתם כאשר הי' כת"ר נ"י מקום כבוד תורתו
 במאסקאווע ועסקנו צלפולי דאורייתא ומני אז
 עוד לא הגיע העת לצוא צנחנים. אבל כבר אמר
 החכם מכל אדם, כי לכל זמן ועת לכל חפץ תחת
 השמים.

ועתה לקחתי צנפשי עוז לצוא צנחנים והם
 להטריח את כת"ר נ"י להשיבני דבר צעמו
 צלי איחור. ע"ד כאשר צאתי הלום על המנוחה
 על רצנות זה יותר מעשרה שנים, ראיתי פה
 מהחדשות אשר לא ידעתי ולא ראיתי צרכים
 ובעירות הקודמים במחוז ליטא וזאמעט, כי נמלאו
 פה איזה א"י אשר יגדלו צביתם אווזות הצר עם
 שאר אווזות דידן והם בני תרבות, והם ניכרין א'
 שיש